

VRIJEDNO IZDANJE GRČKO-HRVATSKOG RJEČNIKA NOVOGA ZAVJETA

Anto POPOVIĆ, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta sa statistikom grčkih riječi*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2016., 197 str.

Sredinom srpnja 2016. iz tiska je izašao *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta sa statistikom grčkih riječi* autora dr. sc. Ante Popovića u izdanju Kršćanske sadašnjosti iz Zagreba. Prof. Anto Popović predaje biblijske predmete na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu i dobro je poznat hrvatskoj teološkoj javnosti, te ga stoga ne treba posebno predstavljati.

Odmah treba reći da se radi o prvorazrednom tiskarskom pothvatu na novozavjetnom, ali i opće teološkom polju hrvatskog govornog područja. Iako tiskanje grčko-hrvatskog rječnika Novoga zavjeta nije prvi takav rječnik na hrvatskom jeziku, on je svakako najobuhvatniji i najsistematičniji, a ujedno i najbolji do sada. Na hrvatskom jeziku postoji rječnik autora Rudolfa Amerla, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta* u izdanju Hrvatskog ekumenskog biblijskog društva iz Zagreba, tiskan 2000. godine. Međutim, Popovićev Rječnik je bogatiji, sistematičniji i suvremeniji.

Kao što sam autor u uvodu ističe, Rječnik je rađen prema

konceptu rječnika Barclaya M. Newmana, *A Concise Greek-English Dictionary of the New Testament*, tiskanog prvi put 1993. godine, te donosi značenje svih grčkih riječi koje se javljaju u suvremenim kritičkim izdanjima Novoga zavjeta, a to su prije svega *Novum Testamentum Graece* autora Neste-Alanda, i to 27. izdanje, kao i četvrto revidirano izdanje *The Greek New Testament*.

U sastavljanju Rječnika Popović se koncepcijski služio i rječnikom Carla Buzzettija, *Dizionario base del Nuovo Testamento (con statistico-base) Greco-italiano*, koji donosi statistiku temeljnih riječi. Popovićev Rječnik ne donosi samo temeljnu nego potpunu statistiku grčkih riječi Novoga zavjeta.

Što se tiče samih značenja grčkih riječi, autor se koristio najsuremenijim rječnicima engleskog govornog područja biblijskog grčkog jezika, kao i rječnicima klasičnog grčkog jezika izdanim na hrvatskom jeziku (Sencov, kao i rječnik Otona Gorskog, Nike Majnarića i Milivoja Sironića). Uz to autor je redovito uspoređivao značenje grčkih riječi sa suvremenim prijevodima Novoga zavjeta, prije svega Novoga zavjeta koji su preveli Bonaventura Duda i Jerko Fućak, kao i prijevodima Novoga zavjeta Ljudevita Rupčića te Ivana Evandelistu Šarića. Uz to, značenje grčkih riječi uspoređivano je s prijevodima tih riječi u suvremenim prijevodima Novoga zavjeta na

engleskom, njemačkom, francuskom i talijanskom jeziku. Na taj se način došlo do rječnika koji je veoma sveobuhvatan.

Karakteristika Popovićeve Rječnika je i ta što je za pojedine grčke riječi, koje imaju više značenja, navedeno reprezentativno značenje (ono se donosi u obloj zagradi), a ideja za ovakvo nešto preuzeta je iz grčko-njemačkog rječnika Novoga zavjeta koji je napisao Friedrich Rehkopf, a koji je tiskan 1992. godine.

Kao što i sam naslov Rječnika ističe, radi se o Rječniku koji donosi i statistiku za svaku pojedinu riječ koja se koristi u Novom zavjetu. Ne samo da se donosi statistika koliko se puta dotična riječ nalazi u cijelom Novom zavjetu nego se donosi i podatak koliko se puta dotična riječ nalazi u svakoj pojedinoj knjizi Novoga zavjeta. Sama učestalost dotične riječi neizravno pokazuje kolika je njezina važnost za novozavjetne teme i teologiju. Ova statistika preuzeta je iz izvrsnog biblijskog računalnog programa *BibleWorks for Windows 9*.

Knjiga je koncipirana tako da se, uz autorov predgovor, donose i kratice upotrijebljene u tom Rječniku; prije svega kratice novoza-vjetnih knjiga, opće kratice, kratice za smještaj zemljopisnih naziva te kratice u statistici grčkih riječi.

Kratice novoza-vjetnih knjiga su donesene, moglo bi se reći, u standardnom hrvatskom biblij-

skom citiranju, gdje se za knjige koje imaju više od jedne knjige (poput spisa Korinćanima, Solunjanima, Timoteju, Petrove, Ivanove) donosi prvo broj a onda i kratica (npr.: 1 Kor; 2 Kor; 1 Pt itd.). Iako je tako navedeno u kraticama, ovakav se način citiranja ne nalazi u cijelom Rječniku. Naime, ponekad se citira na taj način, a ponekad se broj spaja s kraticom (vidi npr. str. 97 gdje se ponekad broj piše odvojeno, a puno češće spojeno s kraticom, što i nije baš uobičajeno u hrvatskoj biblijskoj praksi. Tako se recimo kod riječi „Kapadocija“ navodi da se nalazi u 1 Pt 1,1, a za riječ „srce“ koja se nalazi odmah poslije riječi „Kapadocija“ navodi se da se može naći u 1Pt [spojen broj i kratica] tri puta. Moguće je da je takav princip uzet da bi se „uštedjelo“ nešto prostora.)

Kratice za smještaj zemljopisnih naziva su pomagalo da bi se pojedina mjesta mogla naći na zemljopisnim kartama koje su sastavni dio suvremenih kritičkih izdanja Novoga zavjeta. Sam Rječnik ne donosi spomenute karte, ali budući da je pomagalo za čitanje Novoga zavjeta, onda su i kratice koje upućuju na kartu i određena mjesta od pomoći. Inače se donose četiri karte, prve dvije na samom početku Novoga zavjeta, na unutarnjim stranicama korica, a druge dvije na kraju, isto tako na posljednjim unutarnjim stranicama korica.

Rječnik donosi temeljne oblike svake grčke riječi (glagol, imenica, zamjenica, pridjev, prilog, prijedlog, broj, veznik, čestica, usklik).

Iako je autor istaknuo da je slijedio Newmanov Rječnik, ipak se pomnijim analiziranjem vidi da je autor Newmanov Rječnik poboljšao. Naime, za razliku od Newmanova Rječnika, Popović donosi i objašnjenja pojedinih riječi (vidi Ἀβιληνή, ἧς ž *Abilena* [područje na jugu Antilibanonskog planinskog niza] ili Ἀβιαθάρ m *Abijatar* [grčki oblik imena] ili *Ebijatar* [hebr. oblik imena]). Popović nije „kopirao“ ni Buzzettijev Rječnik. Naime, Popović prvo donosi značenje riječi, a tek onda koliko se često ta riječ pojavljuje u NZ (u talijanskom rječniku je to obratno), što je prema mojem osobnom mišljenju puno bolje. Za razliku od Newmana, Popović donosi i mnoga mjesta iz hrvatskog prijevoda Biblije, posebno kad riječ ima više značenja. Npr. za riječ ἐξουσία, ας ž *vlast* (Mt 7,29), *pravo* (1 Kor 9,4), *sloboda* (1 Kor 8,9); *sila* (Lk 4,32), *snaga* (Otk 9,19); *moć* (Lk 12,5), *sposobnost* (Iv 1,12); *vladarska vlast* (Lk 19,17); *vlastodržac* (Rim 13,2); *upravljanje* (Mk 13,34); *područje vlasti (nadležnosti)*, *jurisdikcija* (Lk 23,7); *ovlast* (Iv 5,27), *punoć* (Dj 9,14); *raspolaganje* (Dj 5,4); ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς *nositi na glavi "vlast"*, tj. *znak ovlasti* (muža) ili *znak pripadnosti* (mužu) (1 Kor 11,10) [102 = Otk-

21; Lk-16; Mt-10; Mk-10; 1Kor-10; Iv-8; Dj-7; Rim-5; Ef-4; Kol-4; 2Kor-2; 2Sol-1; Tit-1; Heb-1; 1Pt-1; Jd-1]. Ili recimo za riječ ἐπάνω: (1) prij. s gen. *na* (Mt 5,14), *nad* (Lk 4,39), *iznad* (Iv 3,31); *po* (Lk 10,19), *povrh* (Mt 2,9), *ponad* (Mt 27,37); *preko*, *više od* (Mk 14,5); (2) pril. *po* (Lk 11,44); *više od* (1 Kor 15,6) [19 = Mt-8; Lk-5; Iv-2; Otk-2; Mk-1; 1Kor-1]. Za razliku, recimo, od Amerlova Rječnika donosi mnoga mjesta u Svetom pismu gdje se riječ koristi (posebno ako ima više značenja).

Na samom kraju Rječnika donosi se i kratak opis knjige na engleskom jeziku, što može pomoći onima koji se ne služe hrvatskim jezikom.

Ovim izdanjem grčko-hrvatskog rječnika Novoga zavjeta hrvatska biblijska teologija svrstava se među istaknute narode koji su priredili izdanja Newmanova Rječnika na svojim govornim područjima, poput njemačkog, talijanskog, španjolskog, slovenskog. No, kao što sam napomenuo, autor ne samo da je Newmanov Rječnik koristio nego ga je i „nadišao“ i još poboljšao, te je time ovaj Rječnik postavio na visoku razinu pa se za njega može bez ustručavanja koristiti odrednica „referentnog“ biblijskog djela na hrvatskom govornom području.

Darko Tomašević